

KIRJALLINEN KYSYMYS 858/2002 vp

Farmanomi-nimikkeen käyttö

Eduskunnan puhemiehelle

Vuoden 2001 syksyllä viidellä paikkakunnalla uudelleen alkanut farmanomikoulutus on tuonut mukanaan vaikean ammattinimikkeeseen liittyvän ongelman. Edellisen kerran opiskelijoita valmistui samalla nimikkeellä 1970-luvun lopulla. Näiden edelleen työelämässä olevien farmanomien toimenkuva ja palkkaus ovat kuitenkin erilaiset kuin nyt aloittaneiden alan opiskelijoiden tulee olemaan.

Nykyisten opiskelijoiden valmistuttua saman farmanomi-nimikkeen omaavilla henkilöillä tulee siis olemaan huomattavan erilainen ammattitaito toisiinsa verrattuna. Aiemmin koulutettujen farmanomien koulutus antoi valmiudet myös asiakaspalveluun apteekkien itsehoito-osastoilla, kun taas nykyisen koulutuksen tarkoitus on antaa valmistuville farmanomeille pätevyys ainoastaan toimistotyön ja tietotekniikan ammattilaiseksi lääkealan eri tehtäviin.

Farmanomi-nimikkeen muuttunut merkitys aiheuttaa alalle hakeutuvien opiskelijoiden keskuudessa sekaannusta ja epäselvyyksiä. Opiskelija saattaaakin huomata opiskelevansa eri aineita kuin hän oli olettanut opiskelupaikkaa hakiesaan. Lisäksi nimike luo virheellisen mielikuvan todellisesta työnkuvasta. Nykyisen koulutusohjelman suorittaneilla ei tule olemaan oikeutta itsehoitolääkkeiden myyntiin, eivätkä he voi ottaa vastaan reseptejä. He eivät siis tule olemaan varsinaista farmaseuttista henkilökuntaa, kuten nykyinen nimike virheellisesti antaa aiheen ajatella.

Nimikkeen muuttunut merkitys on aiheuttanut suuria vaikeuksia myös farmanomiopiskelijoiden harjoittelupaikkojen saannille, vaikka hei-

dän ammattitaidollaan olisikin runsaasti kysyntää tämän päivän työmarkkinoilla. Syynä on työnantajapuolen vastahakoisuus myöntää harjoittelupaikkoja alan opiskelijoille vastalauseena harhaanjohtavalle ammattinimikkeelle. On ymmärrettävää, ettei vaihtuneesta opinto-ohjelmasta huolimatta samana pysynyt nimike palvele tarkoitustaan työnantajan silmissä. Voi siis täydellä syyllä olettaa saman ongelman olevan vaikeuttamassa ja hidastamassa myös farmanomiopiskelijoiden työllistymistä heidän valmistuessaan.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän kunnioittavasti valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Onko hallituksen mielestä tarkoituksenmukaista, että sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksissa vuoden 2001 syksyllä opintonsa aloittaneet lääkealan ammattillista perustutkintoa suorittavat opiskelijat tulevat valmistumaan farmanomeiksi siitä huolimatta, että nykyisin työelämässä samalla ammattinimikkeellä olevien työnkuva ja palkkaus ovat erilaiset,

miksi kyseisen alan opiskelijoiden tuleva ammattinimike on edelleen farmanomi muuttuneesta opinto-ohjelmasta huolimatta, vaikka se aiheuttaa epäselvyyksiä ja virheellisiä mielikuvia sekä alan opinnoissa että työelämässä ja

KK 858/2002 vp — Inkeri Kerola /kesk

*katsooko hallitus, että nykyinen nimike
on tukemassa opiskelijoiden työllisty-
mistä heidän valmistuessaan?*

Helsingissä 8 päivänä lokakuuta 2002

Inkeri Kerola /kesk

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Rouva puhemies, olette toimittanut valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi kansanedustaja Inkeri Kerolan /kesk näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 858/2002 vp:

Onko hallituksen mielestä tarkoituksenmukaista, että sosiaali- ja terveysalan oppilaitoksissa vuoden 2001 syksyllä opintonsa aloittaneet lääkealan ammatillista perustutkintoa suorittavat opiskelijat tulevat valmistumaan farmanomiksi siitä huolimatta, että nykyisin työelämässä samalla nimikkeellä olevien työnkuva ja palkkaus ovat erilaiset,

miksi kyseisen alan opiskelijoiden tuleva ammattinimike on edelleen farmanomi muuttuneesta opinto-ohjelmasta huolimatta, vaikka se aiheuttaa epäselvyyksiä ja virheellisiä mielikuvia sekä alan opinnoissa että työelämässä ja

katsooko hallitus, että nykyinen nimike on tukemassa opiskelijoiden työllistymistä heidän valmistuessaan?

Vastauksena kysymykseen esitän kunnioittavasti seuraavaa:

Ammatillisen koulutuksen kehittämisen tavoitteena on ollut kaikkien alojen ammatillisen osaamisen vahvistaminen ja elinikäisen oppimisvalmiuden turvaaminen ammattihenkilöille. Valtioneuvoston hyväksymän opetusministeriön kehittämissuunnitelman vuosille 1999—2004 mukaisesti kaikki toisen asteen ammatillisen koulutuksen perustutkinnot on vuodesta 2001 alkaen uudistettu kolmivuotisiksi siten, että tutkintoihin sisältyy ammatilliseen perusosaamiseen ja ammat-

tialan jonkin osa-alueen erityisosaamiseen liittyvät tiedolliset ja taidolliset opinnot. Tutkinto tuottaa myös yleisen jatko-opintokelpoisuuden korkeakouluun. Opetusministeriö vahvistaa ammatillisten perustutkintojen koulutusohjelmat, tutkintojen laajuudet ja tutkintonimikkeet.

Osana edellä mainittua uudistustyötä kaksivuotinen lääkeyöntekijän tutkinto muutettiin 1.8.2001 alkavasta koulutuksesta lukien kolmi- vuotiseksi lääkealan perustutkinnoksi. Tutkintonimikkeenä on farmanomi. Vahvistettu tutkinto on laaja-alainen lääkealan perustutkinto, jossa voi suuntautua joko apteekkityöhön, lääkkeiden valmistukseen, lääkekehitystyöhön tai työhön lääketukkukaupassa. Suuntautumisopintojen perustana ovat kaikille opiskelijoille yhteiset ammatilliset opintokokonaisuudet: lääkealan tuntemus, toimistotyö ja tietotekniikan hallinta, lääkkeiden käsittelyn ja valmistuksen perustaidot, lääkelogistiikka, laatutyö lääkealan perustutkinnon suorittaneen työssä, somistus ja markkinointi sekä vielä erillinen tietotekniikan hallinnan opintokokonaisuus.

Uuden lääkealan perustutkinnon opetusohjelman laadintaa on edeltänyt huolellinen kaksivaiheinen vuonna 2000 alkanut valmistelutyö. Työryhmissä ovat yhdessä olleet päättämässä alan työelämän ja asiantuntijatahojen edustajat, jotka ovat päätyneet opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon valtakunnallisissa perusteissa selkeästi ja yksiselitteisesti ilmaistuihin ammatillisten opintojen ja työssäoppimisen tavoitteisiin sekä opintojen keskeisiin sisältöihin. Opintoihin ei sisälly farmaseuttista asiakaspalveluosaamista koskevia tavoitteita. Koulutuksen tavoitteiden ja valmistuneiden ammattitaitovaatimuksista ei ole erimielisyyttä. Tutkintonimikkeestä on erilaisia näkemyksiä.

Aikaisemman koulutuksen saaneiden farmanomien tutkinto perustui asetukseen (464/1965),

jonka perusteella tutkinto suoritettiin valtioneuvoston hyväksymässä ammattioppilaitoksessa silloisen Lääkintöhallituksen vahvistaman opetusohjelman mukaan. Koulutus aloitettiin apteekkien työvoimapulan vuoksi vuonna 1966. Teknisistä apulaisista alettiin käyttää nimitystä farmanomi. Tutkintoon kuului vuoden pituinen harjoittelu Lääkintöhallituksen hyväksymässä apteekissa ja yhden lukukauden (1/2 vuotta) pituiset opinnot ammattikoulussa. Opetussuunnitelman mukaista opetusta annettiin kemiassa, matematiikassa, kansalaistaidossa, konntoriteknikassa, tavaraoissa, myyntioissa, terveysopissa, sosiaalifarmasiassa, reseptioissa, hinnoittelussa, lääkkeiden valmistelussa sekä lääkeaineopissa. Koulutus lakkautettiin vuonna 1979 Farmaseuttien ja farmanomien koulutuksen kehittämistoimikunnan (Komiteanmietintö 1979:2) esityksen perusteella.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan teknisen apteekkiapulaisen (farmanomi) tutkinnon on suorittanut yhteensä 1 059 henkilöä. Viimeinen opiskelija valmistui vuonna 1983. Tehdyn selvityksen (Suomen Apteekkariliitto/OPM, Lääkealan perustutkintotyöryhmän kokous 16.6.2000) mukaan vuonna 2000 oli työelämässä tämän koulutuksen saaneita 503 henkilöä, joista alle 40-vuotiaita oli viisi, 40—55-vuotiaita 480 ja sitä vanhempia 18. Selvityksen mukaan tutkinnon suorittaneista 498 on siirtynyt eläkkeelle vuoteen 2025 mennessä. Eläkkeelle siirtyminen on voimakkainta vuosina 2011—2020, jolloin siirtyviä on 354.

Tutkintonimikkeitä vahvistettaessa on ollut lähtökohtana, että nimikkeet ovat työntekijää arvostavia ja alaa hyvin kuvaavia. Kaikilla aloilla työn sisältö ja menetelmät ovat muuttuneet viimeisten vuosikymmenien ja vuosien aikana. Uuden koulutuksen saaneiden osaamisvaatimukset

saattavat poiketa huomattavastikin aiemman koulutuksen saaneiden tehtävä- ja vastuualueista. Aiemmin käytössä olleita nimikkeitä on eräissä tapauksissa otettu uudelleen käyttöön. Tästä hyvänä esimerkkinä on ammattikorkeakoulutukseen sosiaali- ja terveysalalle sosiaalialan koulutusohjelmaan vahvistettu sosionomin tutkintonimike.

Tutkintonimikkeen ei tarvitse olla yksiviivaisesti sama kuin työelämässä käytössä oleva ammattinimike. Ammatti- ja tehtävänimikkeestä hän päättää työnantaja. Opetushallinnon ja erityisesti koulutuksen järjestäjien toimin uusittujen tutkintojen koulutusohjelmista tiedotetaan hakijoille ja työelämälle epäselvyyksien ja virheellisten mielikuvien ehkäisemiseksi.

Opetussuunnitelmien valtakunnallisista perusteista päättää Opetushallitus, jonka määräyksellä koulutuksen järjestäjän velvollisuutena on järjestää koulutus annettujen perusteiden mukaisesti. Järjestäjän velvollisuutena on huolehtia siitä, että opiskelija saa riittävästi ohjausta koulutuksen järjestämistavasta riippumatta oppilaitoksen jokaisena työpäivänä myös työssäoppimisen aikana. Työssäoppimisesta koulutuksen järjestäjä on lisäksi velvollinen laatimaan suunnitelman, joka edellyttää koulutuksen tiivistä yhteistyötä työelämän kanssa. Opetusministeriö on parhaillaan selvittämässä erityisesti työssäoppimisen järjestämiseen liittyviä kysymyksiä lääkealan perustutkinnon osalta.

Opetusministeriön näkemyksen mukaan edellä esitetyillä toimilla varmistetaan kolmivuotisen lääkealan perustutkinnon suorittaneen farmanomin ammatillinen osaaminen ja siitä informointi hakijoille, opiskelijoille sekä työelämälle siten kuin opetussuunnitelman ja näyttötutkintojen perusteiden valmistelutyössä on sovittu alan eri asiantuntijatahojen kanssa.

Helsingissä 8 päivänä marraskuuta 2002

Opetusministeri Maija Rask

Till riksdagens talman

I det syfte 27 § riksdagens arbetsordning anger har Ni, Fru talman, till behörig medlem av statsrådet översänt följande av riksdagsledamot Inkeri Kerola /cent undertecknade skriftliga spörsmål SS 858/2002 rd:

Är det enligt regeringen ändamålsenligt att de studerande som skall avlägga grundexamen inom läkemedelsbranschen och som inledde studierna hösten 2001 vid läroanstalterna inom social- och hälsovården utexamineras som farmanomer oberoende av att det finns personer i arbetslivet med samma yrkesbenämning men en annorlunda arbetsbeskrivning och annan avlöning,

varför är den blivande yrkesbenämningen för studerande i branschen i fråga fortfarande farmanom trots att studieprogrammet ändrats och det blir oklarheter och felaktiga associationer för såväl branschens studier som arbetsliv och

anser regeringen att nuvarande yrkesbenämning är ägnad att stöda sysselsättningen för de studerande sedan de blivit färdiga?

Som svar på detta spörsmål får jag vördsamt anföra följande:

Målet för utvecklingen av yrkesutbildningen har varit att stärka yrkesskickligheten inom samtliga branscher och att trygga beredskapen för det livslånga lärandet för fackfolk. I undervisningsministeriets utvecklingsplan för utbildning och forskning för 1999—2004 som statsrådet har godkänt har alla grundexamina i yrkesutbildningen på andra stadiet gjorts treåriga från 2001 så att examina innehåller studier som avser sådana

kunskaper och färdigheter som hör till en grundläggande yrkeskompetens och specialkompetens inom ett delfack. En examen medför också allmän behörighet för fortsatta studier i högskola. Undervisningsministeriet fastställer utbildningsprogram för grundexamina i yrkesutbildningen, omfattningen av examina och examensbenämningarna.

En del av den ovan nämnda reformen var att den tvååriga examen för läkemedelsarbetare ändrades från och med utbildningen som inleddes 1.8.2001 till en treårig grundexamen inom läkemedelsbranschen. Examensbenämningen är farmanom. Den fastställda examen är en bred grundexamen inom läkemedelsbranschen med inriktning på antingen apoteksarbete, läkemedelsframställning, läkemedelsframtagning eller arbete hos en läkemedelsgrossist. Grunden för de inriktade studierna är sådana studieprogram som är gemensamma för alla studerande: kännedom om läkemedelsbranschen, kontorsarbete och datateknik, basfärdigheter för hantering och tillverkning av läkemedel, läkemedelslogistik, kvalitetsarbete i arbetet för den som avlagt grundexamen inom läkemedelsbranschen, dekoration och marknadsföring samt ytterligare ett separat studieprogram i datateknik.

Innan det nya studieprogrammet för grundexamen inom läkemedelsbranschen utarbetades bereddes ärendet omsorgsfullt i två skeden med början 2000. Arbetslivsrepresentanter i branschen och sakkunniga har tillsammans fattat beslut i olika arbetsgrupper och gått in för de mål för yrkesinriktade studier och utbildning på arbetsplatsen samt det centrala innehållet i studierna som klart och entydigt inskrivits i läroplanen och de riksomfattande grunderna för fristående examina. Studiernas syfte är inte att inkludera sådan kundservice som utförs av farmaceuter. Det råder ingen oenighet om syftet med utbildningen eller kravet på yrkesfärdighet hos de utexamine-

rade. I fråga om examensbenämningen förekommer olika synsätt.

Examen för farmanomer enligt den tidigare utbildningen grundades på förordning (464/1965), så att examen avlades i en yrkesläroanstalt som godkänts av statsrådet i enlighet med ett utbildningsprogram som den dåvarande medicinalstyrelsen hade godkänt. Utbildningen inleddes på grund av arbetskraftsbristen på apoteken 1966. Man började kalla de tekniska biträdena för farmanomer. Examen omfattade en ettårig praktik på apotek som var godkända av medicinalstyrelsen och studier under en termin (1/2 år) i yrkesskola. Undervisning enligt en läroplan gavs i kemi, matematik, medborgarfärdighet, kontors teknik, varulära, försäljning, hälsolära, social farmaci, receptlära, prissättning, läkemedelsframställning samt läkemedelslära. Utbildningen drogs in 1979 med stöd av en framställning av kommissionen för utveckling av farmaceut- och farmanomutbildningen (Kommittébetänkande 1979:2).

Enligt uppgifter från statistikcentralen har examen för tekniska apoteksbiträden (farmanom) avlagts av totalt 1 059 personer. Den sista studerande blev färdig 1983. Enligt en utredning (Finlands apotekareförbund/UVM, Arbetsgruppen för grundexamen inom läkemedelsbranschen, möte 16.6.2000) var 503 personer med denna examen kvar i arbetslivet 2000, fem av dem var under 40 år, 480 var 40—55-åringar och 18 var äldre. Av dem som avlagt examen har 498 gått i pension före 2025 enligt utredningen. Under perioden 2011—2020 kommer de flesta att gå i pension, dvs. 354 personer.

Utgångspunkten har varit då en examensbenämning fastställs att benämningen värderar arbetstagaren och beskriver branschen. Innehållet och metoderna i arbetet har ändrats i alla branscher det senaste årtiondet och de senaste åren. Kraven på yrkesfärdigheter hos dem som gått i

den nya utbildningen avviker eventuellt ganska mycket från uppgifter och ansvar hos dem som slutfört den tidigare utbildningen. Tidigare använda benämningar har i vissa fall utnyttjats på nytt. Ett bra exempel på detta är examensbenämningen socionom som fastslagits i social- och hälsovårdens utbildningsprogram för yrkeshögskoleutbildningen.

Det är inte nödvändigt att en examensbenämning rätt och slätt är samma som yrkesbenämningen i arbetslivet. Det är ju arbetsgivaren som beslutar om yrkesbenämningen och arbetsbeskrivningen. Undervisningsförvaltningen och särskilt utbildningsanordnarna har sett till att ansökare och arbetsliv informeras om reviderade examina och utbildningsprogram för undvikande av oklarheter och felaktiga uppfattningar.

Utbildningsstyrelsen beslutar om de nationella grunderna för läroplanerna och om utbildningsanordnarens skyldighet att ordna utbildning enligt givna grunder. Det är utbildningsanordnarens skyldighet att se till att de studerande handleds i tillräcklig utsträckning oberoende av hur utbildningen ordnas varje arbetsdag i läroanstalten och också under utbildningen på arbetsplatsen. Utbildningsanordnaren är också skyldig att utarbeta en plan för utbildningen på arbetsplatsen med kravet att ett intensivt samarbete skall råda mellan utbildning och arbetsliv. Undervisningsministeriet håller på att utreda frågorna om anordnande av utbildning på arbetsplatsen särskilt när det gäller grundexamen inom läkemedelsbranschen.

Undervisningsministeriet anser att ovan nämnda åtgärder garanterar yrkeskompetensen hos en farmanom efter den treåriga grundexamen inom läkemedelsbranschen och att sökande, studerande och arbetsliv får information om saken så som det avtalades med olika experter då läroplanen och grunderna för fristående examina bereddes.

Helsingfors den 8 november 2002

Undervisningsminister Maija Rask